

Εισαγωγικά

Διάλογος είναι συζήτηση επί κοινού θέματος μεταξύ δύο ή και περισσότερων ανθρώπων με διάφορες απόψεις. Ο κύριος σκοπός του διαλόγου είναι πώς ο ένας να διδαχθεί από τον άλλον σε βαθμό που είναι δυνατόν ο ένας κατόπιν του άλλου να αναθεωρήσει υποκειμενικές απόψεις, να ωριμάσει διανοητικώς και να αλλάξει.

Εις τό παρελθόν σε συναντήσεις «οικουμενικών διαλόγων», που εγίνοντο μεταξύ θεολόγων και άλλων ειδικών διά θρησκευτικο-ιδεολογικά θέματα, όπως συναντήσεις μεταξύ Ρωμαιοκαθολικών και Διαμαρτυρομένων, η συνάντησις συνήθως απέβλεπε ποιά μερίδα θά εκέρδιζε, ή πώς μιά θρησκευτική ή ιδεολογική παράδοσις θά επικρατούσε με τήν βεβαιότητα ότι εκείνη κατείχε τήν απόλυτη αλήθεια. Σε κάθε αντιπαράθεση επικρατούσε απολογητική και πολλές φορές η πολεμική.

Πλήν όμως ο διάλογος δέν είναι συζήτηση. Σε κάθε διάλογο κάθε ομάδα καλείται η μία κατόπιν τής άλλης να ακούσει τήν θρησκευτική ή ιδεολογική θέση προσεκτικά και χωρίς προκαταλήψεις, με ευγένεια και τήν προσπάθεια να καταλάβει ο ένας τίς απόψεις του άλλου. Προσεκτική ακρόαση και μελέτη τών απόψεων του αντιπάλου είναι δυνατόν να πείσει ότι και άλλοι εξ ίσου μελετημένοι κατέχουν τήν αλήθεια. Η αλήθεια έχει διάφορες διαστάσεις και δέν είναι μονοπώλιο και αποκλειστικό προνόμιο και κτήμα μόνο μιάς πλευράς.

Επί τού προκειμένου έχουμε υπ'όψιν ένα συγκεκριμένο διάλογο-διαθρησκευτικό ή δια-ιδεολογικό. Σε τέτοιου είδους διάλογο δέν είναι αρκετή μιά στεγνή ακαδημαϊκή ανάπτυξις θέματος [όπως «ποιός είναι ο απώτερος σκοπός και ο καλλίτερος τρόπος ζωής»] έξω από τήν θρησκευτική ή ιδεολογική τοποθέτηση τών συνδιαλεγόμενων. Ο διάλογος οφείλει να γίνεται με ανθρώπους που ιδεολογικώς και θρησκευτικώς γνωρίζουν τί και γιατί πιστεύουν, δηλαδή να είναι σε θέση και μπορούν να συμμετάσχουν σε δημιουργικό διάλογο. Παράδειγμα: πώς είναι δυνατόν να συμμετάσχω σε διάλογο μεταξύ Χριστιανισμού και Μαρξισμού αν δέν κατέχω εκ τών έσω τί είναι Χριστιανισμός και τί Μαρξισμός;

Διά τόν λόγον αυτόν προσφέρουμε εδώ μία νέα προσέγγιση διαθρησκευτικού και δια-ιδεολογικού διαλόγου, πράγμα που δέν εγίνετο, ή δέν ήτο δυνατόν να γίνει εις τό παρελθόν. Κατά τά τελευταία πενήντα χρόνια οι συνθήκες, οι μελέτες, η συρρίκνωσις τής ανθρωπότητος και η γνωριμία με διάφορες θρησκείες και ιδεολογικά συστήματα επιβάλλουν αναθεωρήσεις απόψεων και τρόπου διαλόγου. Σε τι λοιπόν έγκειται ο νέος τρόπος διαλόγου που προτείνουμε διά τήν σημερινή πραγματικότητα;

Χωρίς να έχουμε τήν απαίτηση οι απόψεις που αναπτύσσουμε στή συνέχεια να θεωρηθούν ότι γίνονται *ex cathedra* προτείνουμε δέκα εντολές [συμβολικός αριθμός διά τρεις τουλάχιστον θρησκευτικές παραδόσεις], διά μία νέα προσέγγιση παλαιών αλλά και νέων θεμάτων ώστε να συμβάλλουν σε περισσότερο αποδοτικούς και καρποφόρους διαλόγους.

ΠΡΩΤΗ ΕΝΤΟΛΗ

Ο Πρωταρχικός σκοπός του διαλόγου είναι να διδάξει σε βαθμό οι συνδιαλεγόμενοι είναι δυνατόν με αυτογνωσία και αυτοκριτική να αναθεωρήσουν απόψεις των, να αντιμετωπίσουν τήν πραγματικότητα, να ενεργήσουν και να πολιτευθούν ανάλογα. Συμμετέχουμε σε διάλογο διά να πληροφορηθούμε, να διδαχθούμε, να μάθουμε και εάν πεισθούμε από τίς απόψεις του αντιπάλου δυνατόν να αναθεωρήσουμε τίς δικές μας και να αλλάξουμε. Σε διάλογο συμμετέχουν αντιπροσωπείες-ομάδες αλλά κάθε ομάδα αποτελείται από άτομα και τό κάθε άτομο μπορεί να ενεργήσει κατά βούληση. Διά τόν λόγον αυτόν τό πρόσωπο προς πρόσωπον είναι ο καλλίτερος τρόπος διαλόγου.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΝΤΟΛΗ

Σε διαθρησκευτικούς και δια-ιδεολογικούς διαλόγους, που συμμετέχουν περισσότεροι του ενός τής ίδιας θρησκευτικής ή ιδεολογικής ομάδος είναι απαραίτο να γίνεται διάλογος και μεταξύ των μελών τής ίδιας αντιπροσωπείας προτού αρχίσει διάλογος με τούς «άλλους». Προσωπική ωριμότης απαιτεί και προσωπική

ελευθερία. Ο διάλογος δέν πρέπει νά αποκλείει άτομο πού διαφωνεί μέ άτομα τής ίδιας ομάδος καί νά εκφράζεται ελεύθερα χωρίς νά δεσμεύεται από συναδέλφους τής ίδιας θρησκείας ή ιδεολογίας. Η αλλαγή είναι δυνατή νά γίνει από άτομο σέ άτομο καί όχι αγεληδόν αλλά εξελικτικώς, σέ βαθμό πού είναι δυνατόν κάθε άτομο να αναθεωρήσει καί νά αλλάξει απόψεις καί σύν τώ χρόνω νά αλλάξουν όλα τά μέλη τής Κοινότητος.

ΤΡΙΤΗ ΕΝΤΟΛΗ

Κάθε πρόσωπο πού καλείται νά συμμετάσχει σέ κάποιο διάλογο οφείλει νά διακρίνεται διά απόλυτη ειλικρίνεια καί τιμιότητα. Οφείλει νά γνωρίζει τήν θρησκευτικήν ή ιδεολογική θέση τής Εκκλησίας ή Οργανισμού πού αντιπροσωπεύει, τήν παράδοση, προσανατολισμούς καί μελλοντικές κατευθύνσεις πού είναι δυνατόν νά υπάρχουν. Σέ διάλογο δέν ανήκουν προσποιήσεις, υποκρισίες καί κρυψίνιες. Αυτό ισχύει διά κάθε αντιπρόσωπο τών συνδιαλεγόμενων Ομάδων.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΝΤΟΛΗ

Σέ διαθρησκευτικούς καί δια-ιδεολογικούς διαλόγους οφείλουμε νά αποφεύγουμε τήν σύγκριση μεταξύ τής δικής μας ιδεολογίας μέ τήν πρακτική τής αντιπάλου Ομάδος. Τό αυτό δέν ισχύει διά συγκρίσεις μεταξύ τών δύο ιδεολογιών διά μιά συγγενική πρακτική, όπως η καύσις τών νεκρών. Παράδειγμα, η πρακτική τών Ινδών τής Ανατολικής Ινδίας νά καίουν τίς χήρες γυναίκες {suttee} καί παλαιά συνήθεια μερικών Χριστιανικών Εκκλησιών ή Ομάδων νά καίουν γυναίκες μάγισσες.

ΠΕΜΠΤΗ ΕΝΤΟΛΗ

Κάθε μέλος σέ κάποιον διάλογο οφείλει νά αυτοσυνιστάται καί νά πληροφορεί τί είναι καί τί τόν ικανοποιεί καί βιώνει τήν παράδοση από τήν οποία προέρχεται. Παράδειγμα ο Ιουδαϊκής προελεύσεως οφείλει νά εξηγήσει τί τόν κάνει νά είναι Ιουδαίος, πράγμα πού οι άλλοι είναι δυνατόν νά μή γνωρίζουν ή νά έχουν άλλες απόψεις. Τό αυτό ισχύει διά κάθε πρόσωπο πού συμμετέχει σέ διάλογο. Μέ ειλικρίνεια καί αυτοπεποίθηση κάθε πρόσωπο τού διαλόγου οφείλει να εξηγή τί τόν ικανοποιεί καί γιατί μένει πιστός στήν παράδοσή του. Μέ άλλα λόγια θά αφηγείται τί είναι καί τί πιστεύει-μιά παρουσίαση τής αυτογνωσίας του. Αυτή η εντολή είναι ο χρυσούς κανόνας τής διαθρησκευτικής ερμηνευτικής όπως τήν έχει χαρακτηρίσει ο «απόστολος τού διαθρησκευτικού διαλόγου» Raimundo Panikkar. Κάθε μέλος τού διαλόγου είναι ελεύθερο νά ερμηνεύσει πώς αντελήφθη τήν ανάλυση τής αυτογνωσίας τού «άλλου» συνδιαλεγόμενου.

ΕΚΤΗ ΕΝΤΟΛΗ

Κάθε μέλος πού καλείται νά συμμετάσχει σέ διάλογο οφείλει νά είναι ελεύθερος από προκαταλήψεις ή προϋποθέσεις σέ τί μπορεί νά διαφωνεί ή νά συμφωνεί μέ τόν συμμετέχοντα τής άλλης αντιπροσωπείας. Τούτο δέν εννοεί ότι παραβιάζει τήν συνείδηση του. Μένει πιστός στήν ακαιρέότητα του αλλά πάντοτε μέ ελευθερία καί καλή διάθεση νά πληροφορηθεί καί νά διδαχθεί καί από τόν «έτερον».

ΕΝΤΟΛΗ ΕΒΔΟΜΗ

Ο Διάλογος οφείλει νά γίνεται πάντοτε μεταξύ ίσων [PAR CUM PARI όπως τό διατύπωσε η Δεύτερη Σύνοδος τού Βατικανού 1962-1965] -από ανθρώπους εκ τών δύο πλευρών πού συμμετέχουν διά νά διδαχθούν. Παράδειγμα: όποιος Μωαμεθανός θεωρεί τόν Ινδουιστή κατώτερον, ή καί τανάπαλιν, δέν έχει θέση σέ διαθρησκευτικό διάλογο. Τό ίδιο ισχύει καί διά διάλογο μεταξύ Ιουδαίων καί Χριστιανών. Σέ παλαιότερους διαλόγους στήν δεκαετία τού '60, οι Ιουδαίοι προσείρχοντο σέ διάλογο μέ Χριστιανούς μέ τήν διάθεσι μόνο νά διδάξουν αλλ'όχι νά ακούσουν τούς Χριστιανούς. Εις τό εξής Μωαμεθανοί καί Ινδουισταί, Ιουδαίοι καί Χριστιανοί οφείλουν νά αλληλοδιδάσκονται.

ΕΝΤΟΛΗ ΟΓΔΩΗ

Ο Διάλογος οφείλει γίνεται από ανθρώπους απόλυτης εμπιστοσύνης σέ θέματα αμοιβαίας συμφωνίας. Είναι δυνατόν διαθρησκευτικοί και δια-ιδεολογικοί διάλογοι να γίνονται και με ανθρώπους κοινωνικών διαστάσεων και διαφερόντων αλλά κατά κανόνα οι συνδιαλεγόμενοι οφείλουν να είναι ενεργά μέλη των εν διαλόγω θρησκευτικών και ιδεολογικών παρατάξεων. Ο Διάλογος δέον να αρχίσει με τά ευκολότερα θέματα μέχρις ότου οι συνδιαλεγόμενοι γνωριστούν καλά και αποκτήσουν πλήρη εμπιστοσύνη ο ένας με τόν άλλον. Από τά ευκολότερα σύν τώ χρόνω θά χειριστούν και δυσκολότερα θέματα, δηλαδή από τά γνωστά εις τά άγνωστα.

ΕΝΤΟΛΗ ΕΝΑΤΗ

Όσοι καλούνται να συμμετάσχουν σέ διαθρησκευτικό ή δια-ιδεολογικό διάλογο οφείλουν να γνωρίζουν εαυτούς, να μή διστάζουν όχι μόνο στην αυτοκριτική αλλά και κριτική τής παραδόσεως και ιδεολογίας από τήν οποία προέρχονται. Εάν απουσιάζει η αυτοκριτική και κριτική αξιολόγηση τού τί αντιπροσωπεύει τότε δέν χρειάζεται ο διάλογος. Διάλογος χωρίς αυτοκριτική και καλή γνωριμία με τά κακώς έχονται στην παραδοση τήν οποία αντιπροσωπεύει οδηγεί στον φανατισμό. Τούτο δέν αποκλείει να μένει κανείς πιστός στην παράδοση του αλλά πάντοτε με τήν διάθεση τής βελτίωσης και ανανέωσής της.

ΕΝΤΟΛΗ ΔΕΚΑΤΗ

Κατά κάποιο τρόπο κάθε ένας πού συμμετέχει σέ διαθρησκευτικό διάλογο είναι καλό να γνωρίσει τήν θρησκεία ή ιδεολογία τού «άλλου» εκ των έσω-όχι μόνο στην θεωρία αλλά και στην βιωματική, τό πνεύμα, τήν καρδιά, τόν όλον άνθρωπο όπως ζει και βιώνει τήν θρησκεία ή ιδεολογία του. Να μπορεί κανείς να διαβεί τά δικά του σύνορα και να περάσει στα αντίπερα, να γνωρίσει τήν άλλη, τήν γειτονική πλευρά. Η εμπειρία με τίς παραδόσεις, συνήθειες και βιώματα τού «άλλου» δέν συνεπάγεται προδοσία τής ειδικής του θρησκείας και κληρονομιάς αλλά εμπλουτισμό στις γνώσεις και τήν ευρύτητα πνεύματος.

Επ' αυτού ένα καλό παράδειγμα είναι ο πάστορ και καθηγητής Θεολογικής Σχολής John P. Burgess ο οποίος με τήν οικογένεια του διά ένα χρόνο έζησαν στη Ρωσία και συμμετείχαν στην θρησκευτική ζωή των Ορθοδόξων. Περιγράφει εμπειρίες και απόψεις στο πολύτιμο βιβλίο του Encounters with Orthodoxy {2013}. Εδιδάχθη και edίδαξε, μετέφερε και συνέστησε στην Εκκλησία του ό,τι καλά edιδάχθη από τίς εμπειρίες του εκεί.

Σέ διαθρησκευτικό και δια-ιδεολογικό διάλογο συμμετέχουν τέσσερες δυνάμεις τού ανθρώπου « διάλογος με τήν κεφαλή, τά χέρια, τήν καρδιά, και τού όλου ανθρώπου». Διάλογος με τά χέρια είναι ο πρακτικός, η συνεργασία όλων διά τό καλόν όλης τής ανθρωπότητας, διάλογος τής καρδιάς, η πνευματική/αισθητική πλευρά κατά τήν οποίαν προσπαθούμε εκ των έσω να συμμετάσχουμε, να διαισθανθούμε τίς εμπειρίες τού άλλου, και το τέταρτο είναι η διασταύρωσις και ενωποιήσις όλων των δυνατοτήτων τού ανθρώπου διά δημιουργικό και αποτελεσματικό διάλογο.

Ο διαθρησκευτικός και δια-ιδεολογικός διάλογος διέρχεται τρεις σημαντικές φάσεις. Κατά τήν πρώτη φάση προσπαθούμε να απαλλαγούμε από παραπληροφορήσεις και προκαταλήψεις γύρω από τά άτομα με τά οποία πρόκειται να συνδιαλεχθούμε. Αλληλογνωρίζομαστε διά να αποκτήσουμε εμπιστοσύνη και να καταλάβουμε τί είμαστε. Στη δεύτερη φάση αρχίζουμε να αναγνωρίζουμε αξίες στις παραδόσεις των «άλλων» πού θά επιθυμούσαμε να υιοθετήσουμε και μεις στην ειδική μας παράδοση. Παράδειγμα: Σέ διάλογο μεταξύ Βουδιστών και Χριστιανών, οι Χριστιανοί μπορούν να εκτιμήσουν περισσότερο τήν πνευματική-περισυλλογική παράδοση του Βουδισμού αλλά και οι Βουδισταί μπορούν να διδαχθούν και να εκτιμήσουν περισσότερο τό προφητικό στοιχείο, την διδασκαλία και πρακτική περί κοινωνικής δικαιοσύνης-βασικές διδασκαλίες τού Χριστιανισμού. Η τρίτη σημαντική φάσις είναι ότι αφού αποκτήσουμε αμοιβαίαν εμπιστοσύνη και αλληλοεκτιμήσουμε τίς παραδόσεις μας, στρέψουμε και οι δύο σέ αναζήτηση προβλημάτων και πραγματικοτήτων αγνώστων και στις δύο παραδόσεις. Μιά τέτοια από κοινού μελέτη νέων καταστάσεων είναι δυνατόν να μάς οδηγήσει και σέ νέες αξιολογήσεις και αναθεωρήσεις παλαιών παραδόσεων και των δύο εν διαλόγω Οργανισμών. Κάθε τί πού γίνεται και λέγεται σέ οποιονδήποτε διάλογο οφείλει να γίνεται με πλήρη

ακεραιότητα, αυθεντικόν καί αντιπροσωπευτικόν λόγον τών αρχών καί θέσεων τής θρησκείας ή ιδεολογίας πού ο συνδιαλεγόμενος εκ πεποιθήσεως ανήκει.

Μετάφραση από τήν αγγλική υπό Δημητρίου Ιω. Κωνσταντέλου, Ph.D., D.D

Πρωτοπρεσβύτερου, Ομότιμου Καθηγητή Πανεπιστημίου